

IDENTIFICATION OF SECURITY AND DEFENSE
IDENTYFIKACJA BEZPIECZEŃSTWA I OBRONNOŚCI

dr Łukasz Roman

Wyższa Szkoła Gospodarki Euroregionalnej w Józefowie

ABSTRACTS

The content of this article constitute a description of the results of studies that relate the theoretical foundations of the science of defense and security sciences, first of all being, genesis, scientific apparatus and identification of these disciplines.

Furthermore, the considerations were also the views of terminology related with the wider defense and security, it presents the origins of the science of defense and science of safety which were selected from former military sciences, as well as in the whole of the present problems characterized became an object of study of these disciplines and their identification, nature, scope, formal separation in other sciences.

The article includes content that relate to the explanations describing the identification of security and defense. It presents the current importance of selected basic terms of system and related safety disciplines of science and the science of defense. The descriptions and explanations allow you to bring issues of their identity.

The subject of the investigations presented in this article are primarily differences between the teachings of security and defense sciences. Referring to previous work in both areas by indicating their origin and the need to distinguish the subject of research. While both disciplines within the social sciences can use a common methodology, it distinguish their subject knowledge is regarded as a prerequisite for the functioning of these disciplines.

Treść niniejszego artykułu stanowi opis wyników badań, które dotyczą teoretycznych podstaw nauk o obronności i nauk o bezpieczeństwie, przede wszystkim istoty, genezy, aparatu naukowego oraz identyfikacji tychże dyscyplin naukowych.

Ponadto przedmiotem rozważań były poglądy terminologiczne związane z szeroko rozumianą obronnością i bezpieczeństwem, przedstawiona została geneza powstania nauk o obronności i nauk o bezpieczeństwie, które wyłoniono z byłych nauk wojskowych, a także w całokształcie rozpatrywanej problematyki scharakteryzowano przedmiot badań tychże dyscyplin naukowych, ich identyfikację, istotę, zakres oraz formalne wyodrębnienie w systemie nauk.

W artykule zawarto treści, które dotyczą wyjaśnień opisujących identyfikację bezpieczeństwa i obronności. Przedstawiono w nim aktualne znaczenia wybranych, podstawowych terminów systemowych oraz związanych z dyscyplinami nauk o bezpieczeństwie i nauk o obronności. Przedstawione opisy i wyjaśnienia pozwalają przybliżyć kwestie ich tożsamości.

Przedmiotem dociekań prezentowanych w niniejszym artykule są przede wszystkim różnice między naukami o bezpieczeństwie a naukami o obronności. Odnosząc się do dotychczasowych prac w obu dziedzinach, wskazano ich rodowód i konieczność rozróżnienia przedmiotu badań. O ile obie dyscypliny, mieszczące się w dziedzinie nauk społecznych posługiwać się mogą jednolitą metodologią, o tyle rozróżnienie ich przedmiotów poznania jest traktowane jako warunek konieczny funkcjonowania tych dyscyplin.

KEYWORDS:

the science of defense, the science of safety, defense, national security, international security, state security, state defense system, national security system

nauki o obronności, nauki o bezpieczeństwie, obronność, bezpieczeństwo narodowe, bezpieczeństwo międzynarodowe, bezpieczeństwo państwa, system obrony państwa, system bezpieczeństwa narodowego

WPROWADZENIE

Nauki o bezpieczeństwie i nauki o obronności są nowymi dyscyplinami w dziedzinie nauk społecznych. Geneza obu tych dyscyplin naukowych wywodzi się z wcześniej uprawianych nauk wojskowych. Zmiany w strukturze obszarów wiedzy, dziedzin nauki i sztuki oraz dyscyplin naukowych i artystycznych, a w zasadzie istotny podział nauk wojskowych na te dwie dyscypliny i umieszczenie ich w dziedzinie nauk społecznych wpłynął na konieczność jednoznacznego określenia przedmiotu

poznania tych nauk oraz wykazania specyfiki metodologicznej. W środowisku naukowym podjęto zatem dyskusję naukową dotyczącą obszaru i przedmiotu badań oraz właściwego danym dyscyplinom aparatu metodologii badań.

GENEZA NAUK O OBRONNOŚCI I NAUK O BEZPIECZEŃSTWIE

Obronność w ostatnim okresie przeszła niezwykle burzliwe, dynamiczne i spektakularne zmiany zarówno w sferze teoretycznej, jak i praktycznej. Jeszcze do niedawna kojarzona była ze sferą militarną (wojskiem, armią, siłami zbrojnymi), a jej synonimem była obrona narodowa (Koziej, 2010, s. 16). Idea tej definicji w węższym znaczeniu wynikała głównie z tego, że dla wielu grup, elit i jednostek społecznych obronność ściśle związana jest z armią, siłami zbrojnymi, to nic innego jak siła militarna, czyli wielkość armii i potęga rażenia środków walki.

Pod koniec XX wieku terminologiczne aspekty obronności nabrały innego znaczenia, a prekursorem tego kierunku był profesor S. Koziej, który definiował obronność jako dziedzinę bezpieczeństwa narodowego obejmującą „*zintegrowane przeciwstawianie się zagrożeniom polityczno – militarnym przy wykorzystaniu wszystkich – wojskowych i cywilnych – zasobów państwa, zorganizowanych w system obronności...*” (Koziej, 2006, s. 8). Zauważalne są istotne związki i zależności między obronnością a bezpieczeństwem, można stwierdzić, że obronność – w szerokim rozumowaniu – to zespół cech i atrybutów danego podmiotu (człowieka, jednostek, grup, społeczeństw) oraz podejmowanych przez niego działań i stwarzanych sytuacji w odniesieniu do rzeczywistości, które mają służyć w celu umacnianiu i zapewnieniu bezpieczeństwa. Można wywnioskować, że obronność to szczególna właściwość podmiotu – systemu, która jest rozpatrywana w wymiarze personalnym i strukturalnym, podejmowane przez te podmioty działania, służą zapewnieniu ich bezpieczeństwa. (Koziej, 2006, s. 8).

„Obronność” jest również utożsamiana z potrzebą obrony i ochrony kraju oraz jego obywateli, dóbr kultury czy wartości ekonomicznych. Dotyczyć może praktycznych i konkretnych perspektyw na odparcie wszelakiego ataku, jest też związana z uzbrojeniem sił zbrojnych, ich zdolnością bojową, a także samym przygotowaniem społeczeństwa do obronnej działalności.

Rzeczywistość sfery polityczno-społecznej swoją drogą ewolucji w Polsce przeżywała po zakończeniu drugiej wojny światowej, kiedy

to w urzędowej klasyfikacji dziedzin nauki funkcjonowały nauki wojskowe. Za rozwój tych dyscyplin naukowych na przełomie lat pięćdziesiątych XX wieku była odpowiedzialna Akademia Sztabu Generalnego, której zarazem postawiono najistotniejsze zadania w sferze kształcenia, edukacji, szkolenia oraz przygotowania żołnierza – oficera do objęcia służbowych stanowisk, wymagających wyższych studiów wojskowych oraz prowadzenia prac naukowych w zakresie wiedzy wojskowej (Dziennik Ustaw 1951, nr 17, poz. 134.). Taki stan rzeczy miał praktycznie miejsce do początku XXI wieku. Ponadto istotny jest fakt, iż nauki wojskowe, traktowane jako jedna z dziedzin nauki w Polsce, zostały umiejscowione w Uchwale Centralnej Komisji do spraw Stopni i Tytułów z dnia 24 października 2005 roku w sprawie określenia dziedzin nauki i dziedzin sztuki oraz dyscyplin naukowych i artystycznych (Monitor Polski 2005 nr 79, poz. 1119.).

Nauki wojskowe miały swoje prawne podstawy jako dziedzina nauki i dyscyplina naukowa, w której wyszczególniono sekwencję specjalności naukowych. Badania naukowe, które prowadzono w zakresie tych nauk, związane były przede wszystkim z teorią sztuki wojennej, prawami wojny, militarnymi i ekonomicznymi aspektami wojny, a także przygotowaniem społeczeństwa i państwa do potencjalnej wojny, pełną organizacją armii (głównie jej struktur, jednostek, uzbrojenia itp.) oraz utrzymaniem odpowiedniego poziomu gotowości bojowej wojsk i efektywnością systemu obronnego państwa. Warto również wskazać fakt, że wymienione wyżej nauki utożsamiane były z systemem wiedzy o cechach, atrybutach i prawnych aspektach wojny, pełnej mobilizacji, organizacji i przygotowaniu sił zbrojnych oraz kraju do przyszłej, ewentualnej wojny oraz o zasadach i sposobach jej prowadzenia. Ponadto przedmiot badań nauk wojskowych skupiał się w głównej mierze na walce zbrojnej, która prowadzona była w czasie wojny. Przedstawione rozważania bez wątpienia ukazują miejsce oraz rolę nauk wojskowych w rozwiązywaniu problemów, dotyczących kształtowania, funkcjonowania i ujednocnienia systemu obronnego państwa.

W 2011 roku, na mocy Uchwały Centralnej Komisji do sprawy Stopni i Tytułów z dnia 28 stycznia 2011, zmieniającej uchwałę w sprawie określenia dziedzin nauki i dziedzin sztuki oraz dyscyplin naukowych i artystycznych, nauki wojskowe z dniem 24 marca 2011 roku zostały oficjalnie skreślone z listy dziedzin nauk w Polsce (Monitor Polski 2011 nr 14, poz. 148) Stąd też minioną dekadę miała istotne znaczenie w procesie ewolucji i przemian, dokonujących się w obszarze nauki i szkolnictwa wyższego w Polsce. Tak więc po wieloletnich, naukowych debatach, nauki

wojskowe, jako jednocześnie dziedzina i dyscyplina naukowa, formalnie zostały zastąpione, dwoma dyscyplinami, wchodzącymi w skład dziedziny nauki humanistyczne, a od października 2011 roku – nauki społeczne. Dyscypliny te to nauki o obronności oraz nauki o bezpieczeństwie. Wypadałoby również podkreślić fakt, że w zasadzie w uchwale tej nie ukazano związków nowo powołanych dyscyplin ze skreślonymi naukami wojskowymi, a także nie sprecyzowano konkretnych zasad kontynuowania dorobku usuniętej dziedziny nauki polskiej. Ponadto nowo wyłonione dyscypliny ulokowano w naukach humanistycznych, których obszar badawczy dotyczy praktycznie zjawisk kultury i ich historycznego rozwoju. Następną decyzją administracyjną w formie rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 8 sierpnia 2011 roku (Dziennik Ustaw 2011 nr 179, poz. 1065), nauki o bezpieczeństwie i nauki o obronności zostały umiejscowione w dziedzinie nauk społecznych, traktowanych jako zespół nauk, zajmujących się społeczeństwem oraz zjawiskami i procesami społecznymi, analizowanymi z różnych punktów widzenia.

Przedstawione etapy i sposoby administracyjnego podejścia przyczyniły się do tego, że w środowisku naukowym, związanym dotychczas z naukami wojskowymi, zaistniała niebagatelna potrzeba zidentyfikowania podstaw tożsamości ontologicznych, epistemologicznych i metodologicznych nowych dyscyplin naukowych. Stąd też zrodziła się również konieczność rozwiązania problemu ewentualnego rozgraniczenia obszarów badań naukowych (dawnych nauk wojskowych) pomiędzy dwie nowo powstałe dyscypliny. Analizując literaturę przedmiotu oraz dokumenty źródłowe, warto zaznaczyć, że należy doprowadzić do pełnej identyfikacji nauk o obronności i nauk o bezpieczeństwie oraz scharakteryzowania ich wkładu – zarówno aktualnego, jak i potencjalnego w przyszłości – w dorobek polskiej nauki.

ISTOTA, ZAKRES I PRZEDMIOT BADAŃ NAUK O BEZPIECZEŃSTWIE I NAUK O OBRONNOŚCI

Przystępując do istoty nauk o bezpieczeństwie i nauk o obronności, na samym początku należy stwierdzić, że z wyodrębnieniem dyscypliny naukowej ściśle związane jest jednoznaczne określenie jej przedmiotu poznania. Dlatego też tak ważne jest, aby obie dyscypliny posiadały precyzyjnie określony i zidentyfikowany przedmiot badań. Z niego bowiem wynikać będą także cele i zadania tych nauk. Najczęściej wszelkie analizy rozpoczyna się od ujęć słownikowych, w których bezpieczeństwo jest

traktowane jako określony stan lub poczucie, synonim braku zagrożeń, jako pewność niewystępowania zagrożeń, stan spokoju i pewności egzystencjalnej podmiotów indywidualnych i zbiorowych, ale także w aspekcie dynamicznym jako proces.

Warto zacząć od jednego z najwybitniejszych teoretyków i praktyków bezpieczeństwa gen. bryg. prof. dr. hab. Stanisława Kozieja, który w swej książce pt.: „Między piekłem a rajem. Szare bezpieczeństwo na progu XXI wieku”, mówiąc o dynamicznym zjawisku (procesie) bezpieczeństwa podmiotu, skupił swoją uwagę na podejściu pragmatycznym. Ujmuje tam bezpieczeństwo jako: *„dziedzinę aktywności, która zmierza do zapewnienia możliwości przetrwania, rozwoju i swobody realizacji własnych interesów w konkretnych warunkach, poprzez wykorzystanie okoliczności sprzyjających (szans), podejmowanie wyzwań, redukovanie ryzyka oraz przeciwdziałanie (zapobieganie i przeciwstawianie się) wszelkiego rodzaju zagrożeniom dla podmiotu i jego interesów”*. (Koziej, 2006, s. 6). W innym miejscu jednak wskazuje, że: *„bezpieczeństwo w sensie statycznym to stan braku zagrożeń dla podmiotu, stan spokoju, pewności (stan obiektywny i subiektywny: uświadomiony i nieuświadomiony). Bezpieczeństwo w sensie dynamicznym (działanie podmiotu na rzecz bezpieczeństwa) to proces osiągnięcia i utrzymania stanu braku zagrożeń i swobody działania”* (Koziej, 2006, s. 7).

Niewątpliwie bezpieczeństwo jest aktualnie najbardziej pożądaną wartością dla każdego człowieka i obejmuje swoim zasięgiem obszary jego egzystencji i rozwoju. (Szafrąńska i Szafrąński, 2014, s. 214). Jego stan (poziom) uzależniony jest przede wszystkim od zmian w otoczeniu (środowisku), które zwykle generują w nim różnorodne rodzaje zagrożeń. Te z kolei wymagają podejmowania stosownych działań obronnych w celu eliminacji tych zagrożeń lub obniżenia skutków ich zaistnienia, stanowiąc zarazem swoiste wyzwanie dla całej społeczności międzynarodowej. W ocenie wielu znawców przedmiotu głębokie zmiany polityczne, społeczne i ekonomiczne, które zaistniały w świecie na przełomie wieków, miały istotny i różnorodny wpływ na strukturę zagrożeń oraz poziom bezpieczeństwa. Spowodowały również potrzebę nowego spojrzenia na sposoby organizowania i prowadzenia działań obronnych, adekwatnych do nowych rodzajów zagrożeń. W nowej rzeczywistości politycznej i społecznej, pojęcia związane z bezpieczeństwem i obronnością nie utraciły na swym znaczeniu. Natomiast weryfikowany jest ich zakres oraz relacje między nimi. Często są one na nowo definiowane (Tomaszewski, 2014, s. 39).

W teorii i praktyce znajduje się wiele różnych pojęć dotyczących bezpieczeństwa i obronności. Niezaprzeczalnie do najczęściej spotykanych pojęć z tego obszaru można zaliczyć: bezpieczeństwo międzynarodowe, bezpieczeństwo narodowe, bezpieczeństwo państwa, bezpieczeństwo zewnętrzne, bezpieczeństwo wewnętrzne, bezpieczeństwo publiczne, bezpieczeństwo militarne, obronność państwa, obrona narodowa, system obrony państwa. Niektóre z tych pojęć nie doczekały się jeszcze powszechnie akceptowanych definicji lub są używane zamiennie. Dotyczy to zwłaszcza takich pojęć, jak: bezpieczeństwo narodowe i bezpieczeństwo państwa, bezpieczeństwo wewnętrzne i bezpieczeństwo publiczne, bezpieczeństwo zewnętrzne i bezpieczeństwo militarne, czy też obronność państwa i obrona narodowa. Oznacza to, że w najbliższych latach jednym z ważnych zadań w obszarze teorii bezpieczeństwa i obronności będzie uporządkowanie terminologii oraz weryfikacja i klasyfikacja występujących w niej pojęć. Należy przy tym uwzględnić bezpośredni związek między bezpieczeństwem a obronnością państwa.

Jak już słusznie podkreślono, bezpieczeństwo jest w literaturze różnie percypowane. Bezpieczeństwo bez wątplenia jest pojęciem interdyscyplinarnym, stanowi przedmiot zainteresowań wielu dziedzin naukowych (filozofii, socjologii, ekonomii, prawa, historii, psychologii czy nauki o stosunkach międzynarodowych). Od strony etymologicznej termin bezpieczeństwo pochodzi pod łacińskiego *sine cura = securitas* (bez pieczy), co jednoznacznie może oznaczać ochronę i stabilność własnych interesów (Zawisza, Ćmiel, 2012, s. 190). Często jest identyfikowane wyłącznie z brakiem zagrożeń i rozumiane jako stan otoczenia, umożliwiający egzystencję i rozwój człowieka lub państwa. Według Charlesa Manninga bezpieczeństwo jest przeciwieństwem niebezpieczeństwa, które z kolei zostało określone przez Salvadora de Mandriagę jako: „poczucie zagrożenia ze strony niestabilnego porządku, w którym żyjemy” (Stańczyk, 1996, s. 16). Z kolei Roy E. Jones dodaje, że „bezpieczeństwo jest w tym aspekcie swobodą działania, której nie towarzyszy poczucie zagrożenia, a więc i stanem umysłu, który determinowany jest przez określoną formę porządku międzynarodowego» (Stańczyk, 1996, s. 16). W najogólniejszym znaczeniu, bezpieczeństwo, w naukach społecznych, obejmuje zaspokajanie takich potrzeb, jak: istnienie, przetrwanie, całość, tożsamość, niezależność, spokój, posiadanie i pewność rozwoju. Dotyczy to zarówno pojedynczych jednostek ludzkich, grup społecznych, większych zbiorowości, jak i państw, grup państw oraz całych systemów międzynarodowych (Zięba, 1999, s. 27).

W „Słowniku terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego” pojęcie bezpieczeństwa narodowego jest rozumiane, przede wszystkim jako „stan uzyskany w rezultacie odpowiednio zorganizowanej obrony i ochrony przed wszystkimi zagrożeniami militarnymi i niemilitarnymi, zewnętrznymi i wewnętrznymi, przy użyciu wszelkich sił i środków (Pawłowski, 2002, s. 169).

Przy tym, w zależności od miejsca występowania zagrożeń, wyróżnia się bezpieczeństwo wewnętrzne i zewnętrzne. Autorzy innych opracowań traktują bezpieczeństwo narodowe również jako podstawową potrzebę narodową, priorytetowy cel działalności państwa, a nawet jako proces obrony i ochrony państwa i społeczeństwa przed zagrożeniami (Kitler, 2011, ss. 2–31). Jednakże coraz częściej bezpieczeństwo narodowe jest rozumiane jako zdolność państwa i społeczeństwa do zapewnienia możliwości jego przetrwania, zachowania integralności terytorialnej i wewnętrznej stabilności (Zajac, 2011, s. 22). Występuje tu próba procesowego traktowania bezpieczeństwa, które jest osiąganym w wyniku określonej aktywności podmiotu (państwa). Aktywność ta może przybierać różne formy i w zależności od rodzaju zagrożeń będzie wymagała zastosowania różnych środków. Zatem poziom tak rozumianego bezpieczeństwa zależy od zdolności i umiejętności podmiotu (człowieka, państwa) do przeciwstawienia się potencjalnym zagrożeniom (Polak, Krakowski, 2015, s. 40).

Wydaje się, że nowo powstałe nauki o obronności i nauki o bezpieczeństwie skłoniły wielu badaczy do prób ich zdefiniowania i przedstawienia ich podstaw teoretycznych. W związku z powyższym istotne jest leksykalne zaprezentowanie obu tych dyscyplin naukowych.

Nauki o bezpieczeństwie obejmują „całokształt problematyki bezpieczeństwa w wymiarze międzynarodowym i narodowym; jednostkowo-osobowym i społecznym. Celem ich jest tworzenie teoretycznych podstaw oraz rozwoju systemów bezpieczeństwa międzynarodowego, narodowego i systemów operacyjnych funkcjonujących w obszarze bezpieczeństwa” (Szulc, 2013, s. 67).

Przedmiotem badań nauk o bezpieczeństwie są „współczesne potrzeby, stany i systemy bezpieczeństwa we wszelkich wymiarach oraz ich funkcjonowanie w aspekcie efektywności jednostki oraz na różnych poziomach organizacyjnych” (Szulc, 2013, s. 67).

System bezpieczeństwa narodowego (bezpieczeństwa państwa) to „całość sił (podmiotów), środków i zasobów przeznaczonych przez państwo do realizacji zadań w dziedzinie bezpieczeństwa, odpowiednio do tych zadań zorganizowana (w podsystemy i ogniwa), utrzymywana

i przygotowywana. Składa się z podsystemu (systemu) kierowania i szeregu podsystemów (systemów) wykonawczych” (Huzarski, Wołęjszo, 2014, s. 14).

Nauki o obronności obejmują „teoretyczne podstawy praktycznych rozwiązań w zakresie przygotowania i działania systemu obronnego, w różnych warunkach i stanach jego funkcjonowania” (Kaczmarek, Wołęjszo, Jakubczak, 2013, s. 28). W innym ujęciu: **nauki o obronności** „obejmują problematykę obronną we wszystkich sferach konstytucyjnej egzystencji państwa i jego obywateli oraz wszelką działalność obronną w skali międzynarodowej. Ich celem jest identyfikowanie wszelkich zagrożeń i kreowanie wieloaspektowych działań narodowych i międzynarodowych systemów obronnych” (Szulc, 2013, s. 66).

Przedmiotem badań nauk o obronności są wszelkie systemy obronne, działające w aspekcie przeciwstawiania się powstających zagrożeń, a w szczególności: stany sytuacyjne, procedury i związki przyczynowo-skutkowe, objawiające się przez pryzmat wpływów zarządzania (dowodzenia) na efekty jakościowe działań obronnych ze szczególnym uwzględnieniem działań militarnych (Szulc, 2013, s. 66).

NAUKI OBRONNOŚCI I NAUKI O BEZPIECZEŃSTWIE W SYSTEMIE NAUKI

Formalne wyodrębnienie nauk o obronności i nauk o bezpieczeństwie stanowi poważne wyzwanie dla ich uzasadnionego funkcjonowania. Warto również przedstawić kwestie związane z miejscem tychże dyscyplin w systemie nauki, a także zasadne jest ukazanie ich możliwych perspektyw rozwoju. Na rys. 1 i 2 autor zaprezentował podział nauk w koncepcji OECD oraz polskiej. Nie występują w nich zasadnicze różnice. Do dalszych rozważań autor wykorzystał klasyfikację zaprezentowaną na rys. 2. Z niej bowiem jednoznacznie wynika umiejscowienie nowo powołanych dyscyplin naukowych w obszarze nauk społecznych. Elementy tego obszaru wpływać będą w znaczącym stopniu na badania w rozpatrywanych dyscyplinach. Warto jednak podkreślić, iż we wszelkich analizowanych badaniach społecznych znaczący wpływ wywierają będą nauki humanistyczne.

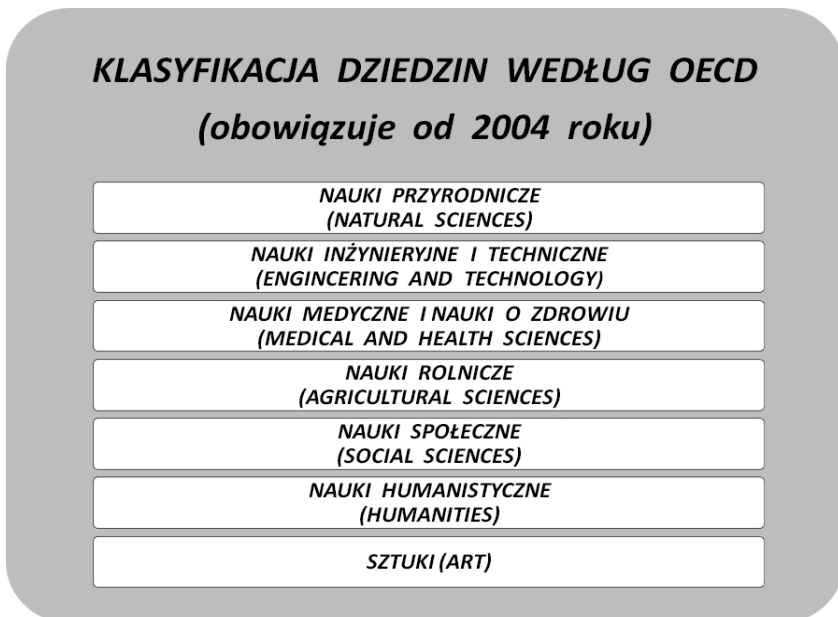
Kluczowe dla rozważanej problematyki oraz wyników badań wydaje się być określenie relacji poszczególnych dziedzin występujących w klasyfikacji nauk. Oficjalnie wyodrębniono trzy dziedziny w tym obszarze: dziedzinę nauk społecznych, dziedzinę nauk ekonomicznych i dziedzinę nauk prawnych (rys. 3). Z formalnego punktu widzenia to bardzo istotny podział dla statusu analizowanych dyscyplin, gdyż w badaniach nad bezpieczeństwem i obronnością nieodzowne jest branie pod uwagę aspektów

ekonomicznych oraz prawnych. Mając na uwadze jedynie te trzy dziedziny w obszarze nauk społecznych, wskazane jest podkreślenie interdyscyplinarnego faktu, iż konieczne jest wzajemne powiązanie, nakładanie i przenikanie się nauk, a ponadto podczas prowadzonych badań i analiz w każdej z tych dziedzin, w zależności od podjętego problemu-uwzględnianie pozostałych kwestii nauk.

Specjaliści jednomyślnie przypisują poszczególnym dziedzinom nauk społecznych odpowiedni dla nich przedmiot poznania, mając jednak na uwadze fakt, iż we współczesnych badaniach kluczowe i nieodzowne jest wykorzystywanie podejścia interdyscyplinarnego przede wszystkim tam, gdzie mamy do czynienia ze zjawiskami typowo społecznymi. Stąd też problematyka wymienionych dziedzin w obszarze nauk społecznych nie może być wyalienowana ani nie powiązana z innymi naukami, a ponadto przedmiot każdej z dziedzin przenika do pozostałych (Szulc, 2013, ss. 50–51).

Klasyfikację dziedzin według OECD przedstawiono na rys. 1.:

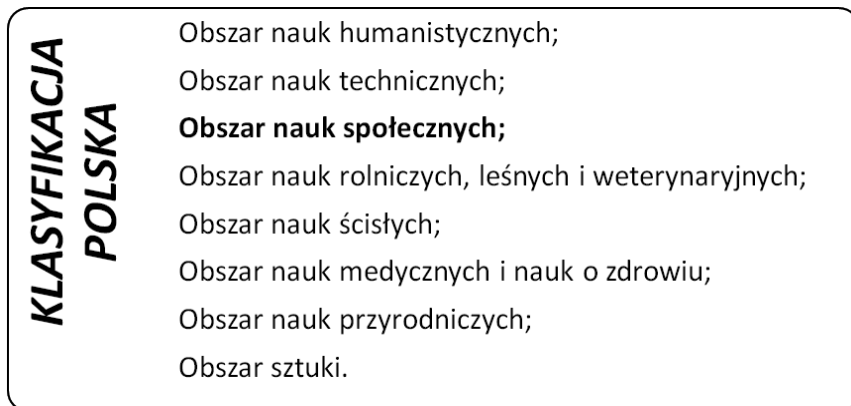
Rys. 1. Klasyfikacja dziedzin nauki według OECD

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: www.nauka.gov.pl (stan na dzień 11.07.2013 r.).

Klasyfikację nauki w polskim ujęciu przedstawia rys. 2.:

Rys. 2. Polskie ujęcie klasyfikacji nauk od 2011 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Dziennik Ustaw 2011 nr 179, poz. 1065.

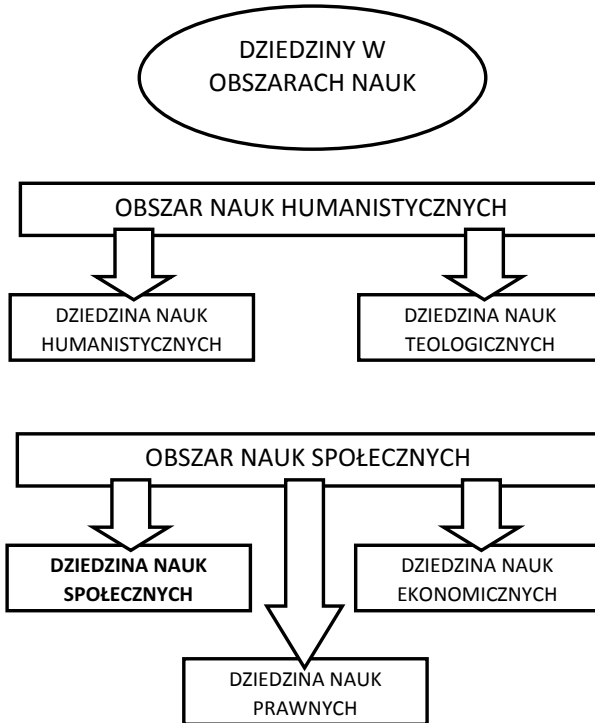
Warto również ukazać podział dziedzin w obszarze nauk humanistycznych i społecznych. Podział ten przedstawia rys. 3.

Dotychczasowe rozważania wskazały dość istotny atrybut i właściwość współczesnych badań naukowych, a mianowicie ich interdyscyplinarność. Wskazane jest uwzględnienie faktu, iż same badania mają interdyscyplinarny charakter, aczkolwiek nie mogą takie być dyscypliny naukowe, które przecież mają swoją indywidualną istotę, identyfikację, tożsamość i to w wielu aspektach.

Ponadto kluczowe jest przedstawienie wzajemnych korelacji pomiędzy poszczególnymi dyscyplinami w dziedzinie nauk społecznych (rys. 4). W przedstawionym podziale uwidacznia się wzajemne przenikanie się doświadczeń z danych dyscyplin w dziedzinie nauk społecznych, ponieważ wszystkie dotyczą człowieka, a w zasadzie społeczeństw.

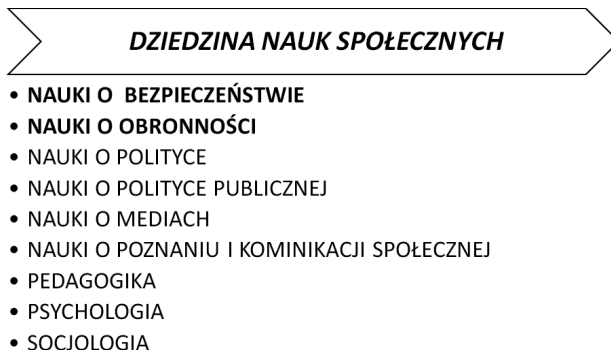
Podział na dyscypliny w dziedzinie nauk społecznych przedstawia rys. 4.

Rys. 3. Dziedziny w obszarze nauk humanistycznych i społecznych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Dziennik Ustaw 2011 nr 179, poz. 1065.

Rys. 4. Dyscypliny w dziedzinie nauk społecznych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Dziennik Ustaw 2011 nr 179, poz. 1065.

W związku z tym, że klasyfikacja dyscyplin naukowych jest wtórna do występujących problemów to powinna szczególnie mieć na uwadze ich swoistość, przedmiot poznania oraz stosowane metody badawcze. Ponadto warto podkreślić fakt, iż w systemie nauki nie ma rozłącznego podziału dziedzin na dyscypliny naukowe. Jak już wcześniej podkreślano, dyscypliny te w większym lub mniejszym stopniu nakładają się na siebie, co wynika również stąd, że współczesne problemy bez wątpienia mają charakter interdyscyplinarny, ale ich określone grupy często cechuje swoista odmienność, a dodatkowo występują w innym środowisku lub wymagają innego, swoistego podejścia i stosowania odmiennych metod ich rozwiązania.

PODSUMOWANIE

We współczesnym świecie nauka odgrywa istotną rolę, dając zarazem fundamenty rozwoju człowieka i społeczeństw. Bez wątpienia każdy zakres poznania i wiedzy, zarówno dziedzina i dyscyplina naukowa, w konkretnym stopniu wiąże się z innymi, wymagając prowadzenia interdyscyplinarnych dociekań. Jest to podyktowane wzajemnym przenikaniem się przedmiotów badań poszczególnych nauk.

Nauki o obronności oraz nauki o bezpieczeństwie formalnie zastąpiły w systemie nauki polskiej funkcjonujące wcześniej nauki wojskowe, znacznie rozszerzając ich obszar badań. Ważne jest również, aby permanentnie rozgraniczyć przedmiot badań nauk o bezpieczeństwie od przedmiotu badań nauk o obronności. Ten pierwszy, związany z bezpieczeństwem, można odnieść do aktualnego stanu bezpieczeństwa, aktualnych zagrożeń poszczególnych rodzajów bezpieczeństwa, wszelkich tendencji, zmian oraz czynników, które mają wpływ na stan bezpieczeństwa w danych obszarach. Natomiast w zainteresowaniu nauk o obronności pozostają zarówno wojskowe jak, i cywilne zasoby oraz działania związane z obronnością państwa. Przedmiotem zainteresowania tych nauk nie są wyłącznie struktury i działania wojsk, lecz także sposoby przygotowania kompleksowych systemów obronnych w celu zapewnienia zdolności państw do efektywnego przeciwdziałania zagrożeniom zewnętrznym z użyciem wszelkich posiadanych zasobów, w tym również we współdziałaniu z innymi państwami.

W niniejszym artykule zostały przedstawione teoretyczne kwestie nauk o obronności i nauk o bezpieczeństwie, a zarazem ich swoista charakterystyka, rodowód oraz wyłonienie ich z wcześniej uprawianych nauk

wojskowych. Wskazano również na obszar, zakres i przedmiot poznania nauk o obronności i nauk o bezpieczeństwie, a także na umiejscowienie tych nowo powołanych dyscyplin w systemie nauki.

REFERENCES

- Dziennik Ustaw* 1951, nr 17, poz. 134.
- Dziennik Ustaw* 2011 nr 179, poz. 1065.
- Huzarski M., Wołęjszo J., (2014), *Leksykon obronności*, Warszawa: Bellona, ISBN: 978-83-11-13382-2.
- Kaczmarek W., Wołęjszo J., Jakubczak R., (2013), *Obronność – teoria i praktyka*, Warszawa: Bellona, ISBN: 978-83-11-12684-8.
- Kitler W., (2011), *Bezpieczeństwo narodowe RP*, Warszawa: AON, ISBN: 978-83-7523-159-5.
- Koziej S., (2006), *Między piekłem a rajem. Szare bezpieczeństwo na progu XXI wieku*, Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, ISBN: 83-7441-341-7, 978-83-7441-341-1.
- Koziej S., (2010), *Obronność Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1989–2009*, Warszawa: www.koziej.pl.
- Monitor Polski* 2005 nr 79, poz. 1119.
- Monitor Polski* 2011 nr 14, poz. 148.
- Pawłowski J. (red.) (2002), *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, Warszawa: AON, ISBN: 83-88062-23-9.
- Polak A., Krakowski K., (2015), *Obronność jako dyscyplina naukowa*, Warszawa: AON, ISBN: 978-83-7523-369-8.
- Stańczyk J., (1996), *Współczesne pojmowanie bezpieczeństwa*, Warszawa: ISP PAN, ISBN: 8386759135, 9788386759132.
- Szafrańska E., Szafrański J., (2014), *Edukacja na rzecz bezpieczeństwa*, Journal of Modern Science, Józefów: Wydawnictwo WSGE w Józefowie, ISSN 1734-2031.
- Szulc B., (2013) *Metodologiczne i edukacyjne wyznaczniki nauk o obronności*, Warszawa: AON.
- Tomaszewski A., (2014), *Obronność w teorii i praktyce*, Warszawa: AON.
- Zajac J., (2011), *Współczesny wymiar bezpieczeństwa*, Warszawa: AON.
- Zawisza J., Ćmiel S., (2012), *Filozoficzne aspekty bezpieczeństwa strukturalnego w kontekście bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego*, Journal of Modern Science Józefów: Wydawnictwo WSGE w Józefowie, ISSN: 1734-2031.
- Zięba R., (1999), *Instytucjonalizacja bezpieczeństwa europejskiego*, Warszawa: Scholar, ISBN: 83-7383-075-8.